

Ders 7

Барыш жөндөмө

(-га) - (-а)

Soruları:(кимге? эмнеге? кайда? каякка? – kime? neye? nereye?)

Fiilin istikametini gösteren ve yönelme, yaklaşma ifade eden hale Барыш жөндөмө (Yönelme hali) denir. Bu hal, daima ekli yapılıр. Ekin anlamı, bir mekana veya zamana yaklaşıldığını, istikameti gösterir. Kırgız Türkçesinde sıkı korunan ünlü ve ünsüz uyumundan dolayı Барыш жөндөмө ekinin sekiz varyantı meydana gelmiştir.

Ünlü ve yumuşak ünsüzlerden sonra: -га, -ге,-го, -гө
Sert ünsüzlerden sonra: -ка,-ке,-ко,-кө

Örneğin:	<i>бала-га</i>	“çocuğ-a”
	<i>эне-ге</i>	“ana-ya”
	<i>үй-гө</i>	“ev-e”
	<i>жигит-ке</i>	“delikanlı-ya”
	<i>турмуш-ка</i>	“hayat-a”

Yönelme hali Kırgızcada *кимге? эмнеге?* dışında istikamet belirten *кайда? каякка?* (nereye?) sorularını da cevaplar.

кимге?	Мага берди. Шофёрго айттым. Туристке көргөздү.
эмнеге?	Үстөлгө койдум. Китепке жаздым. Кагазга кол койдун.
кайда?	Үйгө бардык.
каякка?	Ошко учтум. Францияга кетти. vb.

Барыш жөндөмө eki, esas itibariyle ismi fiile bağlayan bir ektir.

<i>тоого чык-</i>	dağa çık-
<i>аскерге жөнөт-</i>	askere gönder-
<i>досуңа айт-</i>	dostuna söyle-
<i>тактага жаз-</i>	tahtaya yaz-
<i>үйгө кир-</i>	eve gir- vb.

Yönelme hali eki bazen isimleri edatlara da bağlar. Fakat bu durumda edatlar, sadece datifi fiile daha da kuvvetli bağlama görevini üstlenirler. Kırgız Türkçesinde Барыш жөндөмө gerektiren edatlar şunlardır: *чейин* “kadar”, “deyin”, *туура* “doğru”, *караганда* “göre, nazaran, kıyasla”, *жарааша* “göre”, *карата* “yönelik”, “için”, *дейре* “deyin”, “kadar”, *каришы* “karşı”. Örneğin:

Тоого карай жөнөдүк.

Мага **караганда** сен жашсың.
Тойго **карата** даярдыктар баиталды.

Саат экиге **чейин** бошпуз.

Досуңа **каришы** сүйлөбө.

Бактыбызга жараша күн ачык болду.

Kırgız Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde Yönelme halinin iyelik ekli çekimleri birçok açıdan benzeşiyor. İkisinde de iyelik eki almış isimlerin I., II. tekil şahıslarının Yönelme hal çekimlerinde ekin başındaki g'ler düşürülür. III. şahıslarda iyelik ekinden sonra aracı -n' sesi meydana gelir. Örneğin:

атам+га >	атам-а	babam-a
атаң+га >	атаң-а	baban-a
атаңыз+га >	атаңыз-га	babanız-a
атасы+(н)га >	атасы-н-а	babası-n-a
атабыз+га >	атабыз-га	babamız-a
атаңар+га >	атаңар-га	babanız-a
атаңыздар+га >	атаңыздар-га	babanız-a
аталары-(-н)+га >	аталары-н-а	babaları-n-a

Kırgız şahıs zamirlerinin Yönelme hali de Türkiye Türkçesinden farklı çekimlere sahip:

мен+га > мага	bana	бизге	bize
сен+га > сага	sana	силерге	size
сиз+га > сизге	size	сиздерге	sizlere
ал+ га > ага	ona	аларга	onlara

Kırgızcada Yönelme hali ekinden önce çokluk, iyelik ekleri, sonra soru eki gelebilir:

шаарларга	şehre
жолдоштоубузга	arakadaşlarımıza
мекендештеринеби?	vatandaşlarına mı?
досторумабы?	dostlarıma mı?

Көнүгүүлөр

1. Kırgız atasözlerindeki boşlukların yerine *Барыш жөндөмө* ekini ekleyiniz.

Адам сөз..... байланат
Айбан чөп..... байланат.

Бассаң буту..... этият бол,
Сүйлөсөң тили..... этият бол.

Жакшы..... бир сөз,
Жаман миң сөз.

Кайырчы..... да хандын иши түшүптүр.

Карны ачкан нан..... карайт,
Суук..... тонгон от..... карайт.

2. İsimlere Yönelme halinde bağlanan aşağıdaki fiillerin Türkçe karşılıklarını sözlüklerinizden bulun ve onlara uygun isimler getirerek yalın cümleler kurunuz.

Örnek: Ахметке айттым.
Досуңа түшүндүр.

айт-	түшүндүр-	бар-
бер-	арыздан-	жаз-
сүйкө-	сат-	алып бар-
миндир-	төлө-	жибер-
кийдир-	шыбыра-	тааныштыр-

3. Sorulara göre boşlukları Yönelme hali ekli isimler ile doldurunuz.

Мугалим (кимдерге?)теманы түшүндүргөн соң суроолор сурады.
Кечээ атам бизди (каякка?) алып барды. (Каякка?).....
барып электр үчүн акча төлөдүм. Чоң энеси (кимдерге?)..... ар
дайым жомок айтып берет. Эжем (кимге?)..... туулган күнүмдө сонун
белек жибериптир. Биз бүгүн кечинде (кайда?) барабыз.

4. Bu soruları Барыш жөндөмө ile cevaplayınız.

Сен кайда бара жатасың?

.....

Катты Таштанга жибердинби?

.....

Асан бүгүн базарга бардыбы?

.....

Ал бул ырды кимге ырдап берди?

.....

Сени атка миндирген киши атаңбы?

.....

Тарых китебинди кимге бердин?

.....

Бетине эмне сүйкөдү?

.....

Жайында ата-энеңин жанына барасыңбы?

.....

Бүгүн түшкү тамакка кайда барасың?

.....

